Davola József

A francia büntetés-végrehajtási rendszer bemutatása (2. rész)

A Börtönügyi Szemle előző, 2006. évi 2. számában megjelent tanulmány alapvetően a francia büntetés-végrehajtás szervezeti felépítését ismertette, de röviden kitért például a munkáltatás, a börtönegészségügy kérdéseire is. Az 1. rész folytatásaként most bemutatásra kerülnek a személyi állománnyal kapcsolatos legfontosabb tudnivalók és a képzési rendszer. A témakör kifejtése előtt azonban az 1. részhez szorosan kapcsolódó fontos területről, a büntetés-végrehajtási intézetek ellenőrzési rendszeréről lesz szó.

A büntetés-végrehajtási intézetek ellenőrzése

A francia büntetés-végrehajtásban a fogvatartottak alapvető személyiségi jogai ugyanolyan védelmet kapnak, mint a kinti állampolgárokéi. A büntetés-végrehajtási szervezetnek az emberi jogoknak, a francia alkotmánynak és a nemzetközi emberi jogokat védő egyezményeknek megfelelően kell feladatait ellátnia. Biztosítani kell az emberi becsület és méltóság tiszteletét a szabadságvesztés-büntetés időtartama alatt.

Az ellenőrzés módozatait a büntetés-végrehajtási törvény különböző paragrafusai határozzák meg. A bebörtönzött személyek jogainak hatékony védelme érdekében – nemzeti szinten – különböző szervek, személyek végeznek ellenőrzést a francia börtönökben:

1. a büntetés-végrehajtás felügyeleti szolgálata,
2. a bíró,
3. az Igazságügyi Minisztérium felügyeleti szerve,
4. a képviselők,
5. más minisztériumok ellenőrei,
6. a Nemzetbiztonsági Szakma-etikai Bizottság.*

A nemzetközi megfelelésről a Kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére alakult Európai Bizottság (CPT) ellenőrei gondoskodnak.

A büntetés-végrehajtási személyzet

„A börtön változik, változz vele!" ars poeticát hirdeti a francia Igazságügyi Minisztérium toborzó füzete, amely az érdeklődők figyelmét ráirányítja a büntetés-végrehajtói hivatásra. A büntetés-végrehajtói hivatást teljesítők állami alkalmazottak. A büntetés-végrehajtási szervezeteknél 29 ezer 565 fő dolgozik. Részt vesznek a büntetések végrehajtásában – ezáltal a közbiztonságot szolgálják –, elősegítik az igazságszolgáltatás ál-

* Ez a bizottság jogosult az összes rendvédelmi szerv szakma-etikai ellenőrzésére, hogy azok maximálisan megfeleljenek alapfeladataik ellátásának.

tal elítélt személyek társadalmi visszailleszkedését, hozzájárulnak ahhoz, hogy a büntetés a bünelkövető személyiségéhez igazodjon stb.

A büntetés-végrehajtás alkalmazottjai különleges státuszban álló személyek, akiknek nincs joguk sztrájkolni.

A testület a feladatvégzés jellegéből adódóan különböző csoportokra osztható: a személyzet irányítása, vezetése – a fogvatartottak őrzése és kezelése – befogadás és próbára bocsátás – igazgatás – a technikai feladatok ellátása stb.

A büntetés-végrehajtási szakma Franciaországban 7 nagy területre tagolódik:

1. Vezetés (menedzsment);
2. Biztonság;
3. Humán erőforrás;
4. Befogadás és próbára bocsátás;
5. Logisztika;
6. Igazgatás, pénzügy;
7. Kutatás.

Az alábbiakban a személyzet néhány fontos csoportjára térünk ki. (Az egyes munkakörök, beosztások megnevezésekor lehetőség szerint a szószerinti fordításra törekedtünk, ezzel is jelezve, hogy francia büntetés-végrehajtás szervezete nagy különbözik a magyar büntetés-végrehajtásétól.)

A felügyelők

A felügyelők a büntetés-végrehajtási szervezet legnagyobb létszámú csoportját alkotják, 23 265 személy végzi ezt a munkát. Szolgálati beosztásuk a következő: felügyelő, első osztályú felügyelő, büntetés-végrehajtási szolgálatfőnök – ún. „C", illetve „B" kategóriás fizetéssel. (Egy büntetés-végrehajtási szolgálat-főnöki státuszban lévő felügyelő „B" kategóriával 3024 euró havi fizetéssel rendelkezik.)

Állami alkalmazottak, szolgálati feladatukat egyenruhában teljesítik. Az elítéltekkel napi kapcsolatban állnak, biztosítják a büntetések végrehajtását, a rend és a fegyelem fenntartását, valamint felkészítik az elítélteket a szabad életbe történő visszatérésre. (Tehát a „nevelők" is felügyelők.) A munkára 19-38 éves kor közötti francia állampolgárok pályázhatnak.

A sikeres előmenetel lehetőségei

Belső pályázat által a felügyelők elérhetik az „első osztályú felügyelő" szintet. A Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskolájában speciális képzettséget szerezhetnek, úgy mint: személyiségfejlesztő, sportoktató, sportszervező és -vezető, informatikus stb. A felügyelők és az első osztályú felügyelők belső pályázat után 4 év tényleges szolgálatot követően büntetés-végrehajtási szolgálatfőnökök lehetnek. A felügyelői személyzet tagjai 50 éves koruktól nyugállományba vonulhatnak.

A Befogadási és próbára bocsátási szolgálat munkatársai

A szolgálatnál 2322 személy dolgozik. A befogadási és próbára bocsátási tanácsadók 2. osztályú fokozattal első lépcsőben – a prémiumot is beleértve – 1411 euró, a be-

fogadási és próbára bocsátási igazgatók, valamint az 1. osztályú fokozatú tanácsadók a legmagasabb fizetési kategóriájukban 3236 euróig terjedő havi keresettel rendelkeznek.

A befogadási és próbára bocsátási tanácsadók, főnökök és igazgatók hivatása a szociális munka az Igazságügyi Minisztérium felügyelte szolgálatnál. Hozzájárulnak a fogvatartottak és a társadalom kapcsolatának fenntartásához. Munkájukat egyaránt végzik az intézetekben és azokon kívül. *A börtönben* a befogadáskor felkészítik a fogvatartottakat a börtön társadalmának szabályaira, gondoskodnak a képzésről és a munkáról. Hasznos segítséget nyújtanak a fogvatartottak családi kapcsolatainak fenntartásához. Foglalkoznak a szegénység, az írástudatlanság és a kábítószer-függőség problematikájával. Felkészítik a fogvatartottakat a szabadulásra, a társadalomba történő visszailleszkedésre. A *börtönön kívül* bírói felhatalmazásra az igazságszolgáltatás érdekében társadalmi és bűnügyi hatáskörben dolgoznak. Megbizonyosodnak, hogy az elítéltek betartják-e az előírt kötelezettségeiket a „korlátozott büntetés" (kinti cégnél végzett munka, feltételes szabadság, elektronikus felügyelet) keretei között.

Ennek az összetett és színes feladatnak a teljesítése érdekében kialakítják és mozgatják a partner intézmények, társaságok, illetve a magánszféra hálózatát.

Ehhez a munkához empátia, megismerő képesség és jelentős társadalomismeret szükséges. A befogadási és próbára bocsátási személyzet – jó esetben – magas fokú alkalmasságról, hozzáértésről, társadalom- és környezet-elemzési képességről tesz tanúbizonyságot. A hivatás kezdeményező, jó szakmai érzékkel rendelkező személyiség meglétét igényli. A Befogadási és próbára bocsátási szolgálat főnökeinek és igazgatóinak az előzőeken kívül még vezetési ismeretekkel is rendelkezniük kell.

Belépési feltételek és képzés

Két lehetőség van a befogadási és próbára bocsátási tanácsadói poszt betöltésére. *Külső pályázat által* érettségizettek, diplomás szociális munkások vagy speciális képzettségű nevelők számára – 21-45 éves életkor között. *Belső pályázat* által, amelyhez 4 év hatékony közszolgálati idő szükséges.

A képzés a Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskolájában – Agen-ban – történik 24 hónapos elméleti és különböző szolgálati helyeken végzett gyakorlati foglalkozások révén. Ennek során a hallgatók 1376 euró díjazást kapnak.

A befogadási és próbára bocsátási vezetők testületébe való bekerülés belső pályázat és ún. alkalmassági lista alapján érhető el. A tisztségviselők egyéves képzést kapnak, amely alatt egymást váltják a Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskolájában tartott elméleti, illetve gyakorlati foglalkozások. Bizonyos hallgatók kriminológus diplomát szereznek.

A befogadási és próbára bocsátási szervezet igazgatói testületét 2005-ben hozták létre. A befogadási és próbára bocsátási igazgatók bizonyos feltételek megléte esetén „magas rangú köztisztviselő", „büntetés-végrehajtási igazgató", „A" kategóriás tisztségviselő", valamint „befogadási és próbára bocsátási igazgató" kinevezéssel kerülnek a beosztásukba.

A sikeres előmenetel lehetőségei

A befogadási és próbára bocsátási tanácsadók két év képzést követően 2. osztályú fokozatot kapnak, szolgálatuk 7. évétől az 1. osztályú fokozat részeseivé válnak. A Be-

fogadási és próbára bocsátási szolgálat tagjai a Büntetés-végrehajtási szolgálat testületébe belső pályázat által, 6 év tényleges szolgálat után léphetnek be. A Befogadási és próbára bocsátási szolgálat vezetői a Büntetés-végrehajtási szolgálat igazgatói testületébe belső pályázat elnyerését követően kerülhetnek be.

Technikai személyzet

742 személy dolgozik ebben a státuszban a regionális igazgatóságokon és az egyes büntetés-végrehajtási intézetekben. A szakmai hierarchia felépítése – alulról felfelé – a következő: technikus-helyettes, technikus, technikai igazgató. (Egy 1. osztályú fokozattal rendelkező technikai igazgató 3299 euró havi fizetéssel rendelkezik.)

A technikai személyzet feladata a karbantartási munkák tervezése, szervezése és kivitelezése. Folyamatosan számon tartják, felügyelik a karbantartási tevékenységek esedékességét. Ellenőrzik a higiéniás követelmények megvalósulását, valamint az épületek biztonságát. A munkálatok során irányítják a munkások és a mérnökök tevékenységét. Kapcsolatban állnak a villanyszerelőkkel, gépszerelőkkel, kőművesekkel, restaurátorokkal.

A sikeres előmenetel lehetőségei

A technikus-helyettesek 4 év szolgálat után léphetnek be a technikusi testületbe, illetve belső pályázat által a technikai igazgatói testületbe, ahonnét visszalépés is lehetséges: vagyis egy technikai igazgató – szintén belső pályázattal – újból technikussá válhat.

Igazgatási személyzet

2810 személy tartozik az igazgatási személyzet körébe. (Fontos megjegyezni, hogy a francia büntetés-végrehajtásban „igazgatási személyzet" alatt nem a fogvatartottak nyilvántartását végző állományt értik, hanem az ún. adminisztratív feladatokat ellátó alkalmazottakat.) A szakmai hierarchia felépítése: igazgatási helyettes, titkár, igazgatási attasé, gazdasági attasé. (Egy 1. osztályú fokozattal rendelkező első osztályú igazgatási beosztott 3711 euró havi nettó fizetéssel rendelkezik.)

Az adminisztratív feladatokat végző személyek rendkívül szerteágazó feladatokat látnak el, munkájuk révén összekötő kapcsot képeznek a büntetés-végrehajtási szervezet különböző területei között.

A sikeres előmenetel lehetőségei

Az igazgatási helyettesek titkárokká válhatnak belső pályázat vagy ún. alkalmassági lista által. Egy titkár igazgatási attasé lehet belső pályázat vagy alkalmassági lista alapján, valamint a regionális adminisztratív iskola elvégzése után.

A Büntetés-végrehajtási szolgálat igazgatói

426 személynek ez a beosztása a francia büntetés-végrehajtásban. (Egy regionális igazgató a legmagasabb fizetési fokozatban 4897 euró havi nettó fizetéssel rendelkezik.)

Feladatuk a büntetés-végrehajtás személyi állományának irányítása, vezetése – a feladatok sikeres végrehajtása érdekében. Részt vesznek a büntetőpolitika gyakorlati

megvalósításában. Szoros kapcsolatban állnak magas rangú köztisztviselőkkel, együttműködnek a Befogadási és próbára bocsátási szolgálattal. Végzik a humán erőforrások menedzselését.

A sikeres előmenetel lehetőségei

A Büntetés-végrehajtási szolgálat igazgatói kinevezésüket megelőzően osztályvezetői vagy igazgató-helyettesi feladatkört látnak el. Két beosztási fokozat létezik számukra: második, illetve első kategóriájú igazgató. Szolgálati útjuk a Büntetés-végrehajtási szolgálathoz kötődik: karrierjük során mindvégig vagy a büntetés-végrehajtási intézetekben vagy a régióigazgatóságokon vagy a Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskolájában vagy a Büntetés-végrehajtási Igazgatóságon dolgoznak. (Az ezek közötti átjárás természetesen lehetséges.) A három legmagasabb státusz, amit elérhetnek: „a büntetés-végrehajtási szolgálat regionális igazgatója", „a büntetés-végrehajtási szolgálat beosztott igazgatója", továbbá „a büntetés-végrehajtási szolgálat befogadási és próbára bocsátási igazgatója".

A Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskolája** (L'École national d'administration pénitentiaire – ÉNAP)

Az 1999-ben végrehajtott szervezeti változásokat követően 2000-ben Agen-ban került elhelyezésre a Büntetetés-végrehajtás Nemzeti Iskolája (a továbbiakban: ÉNAP v. iskola). Fejlődésének következtében az iskola 2005-ben új épülettel bővült.

Az ÉNAP biztosítja a büntetés-végrehajtás személyi állományának egységes képzését a bevezető képzéstől a különböző továbbképzésekig. Az iskolában folyó oktatási tevékenység módszertana folyamatosan fejlődik, és állandóan a legprofesszionálisabb szakmai ismeretek átadására irányul. A személyiségfejlesztés, a lényeglátó képesség kialakítása és – nem utolsó sorban – az ismeretekhez való hozzájutás biztosítása képezi az ÉNAP tevékenységének lényegi elemeit.

Az ÉNAP korszerű oktatási épületeinek szimulációs berendezései (különböző típusú zárkák, beléptetési rendszer – fémkereső kapu, kézi fémkereső, sugárzásmérő stb.) biztosítják a hallgatók eredményes felkészülését.

Az ÉNAP különböző szervezeti egységeinek feladatköre röviden összefoglalva a következő:

Kiképzési aligazgatóság

Feladata a büntetés-végrehajtási munkához szükséges alapvető ismeretek oktatása.

Jogi és büntetés-végrehajtási elméleti osztály

Feladata a büntetés-végrehajtás rendszerének, valamint a munka során alkalmazott jogi ismereteknek az oktatása.

Törvény alá helyezett személyekkel foglalkozó osztály

E nehezen magyarítható szervezeti egységnek az intézetek biztonságával, valamint a fogvatartottak visszailleszkedésével kapcsolatos ismeretek oktatása a feladata.

** Az intézmény felépítését külön ábra szemlélteti a 89. oldalon.

Igazgatási és vezetőképzési osztály

Feladata a humán erőforrással, a kapcsolatépítéssel, illetve a vezetéselmélettel kapcsolatos ismeretek oktatása, s ezeken kívül a pénzügyi, gazdasági, logisztikai ismeretek oktatása.

Iskoláztatási és hallgatói osztály

Kapcsolatok az igazgatókkal, ügyvédekkel, külföldi szervezetekkel. Kapcsolatok a felügyelőkkel és specialistákkal.

Kutatási és tájékoztatási igazgatóság

Fő feladata a kutatás és a tájékoztatás, de munkatársai részt vesznek a szakmai és a büntetés-végrehajtási ismeretek oktatásában.

Kutatási osztály

Végzi a mediációval, az oktatás módszertanával, a büntető és a büntetés-végrehajtási jog történetével kapcsolatos kutatásokat – tanulmányokat készít, valamint azokat terjeszti.

Társadalmi és nemzetközi kapcsolatok osztálya

Feladata a szükséges társadalmi és nemzetközi kapcsolatok építése, ápolása.

Értékelési, tudományos kutatói, kulturális és sport osztály

Feladata a hallgatók tudományos kutatói, kulturális és sport tevékenységének elősegítése, aktivizálása, továbbá a hallgatók személyes értékelése.

Igazgatási és pénzügyi osztály

Feladata az anyagi és pénzügyi ellátással kapcsolatosan jelentkező feladatok teljesítése.

Ellátási osztály

Az Iskola fenntartásával és karbantartásával kapcsolatosan jelentkező feladatok teljesítését végzi.

Felhasznált irodalom

L' adminstration pénitentiaire en France. Ministére de la Juctice, Paris, 2005.

Robin, Agnés 2005. december 1-jei budapesti *előadásának* dokumentációja

Tari Ferenc: *A 13 ezres program. Merre tart a francia büntetés-végrehajtás?* Börtönügyi Szemle 1994. 4. 77-86. p.

www.justice.gouv.fr.

www.enap.justice.gouv.fr.

www.sep.justice.gouv.fr.

A Büntetés-végrehajtás Nemzeti Iskolájának szervezeti felépítése

